

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ PRIEMONĖS KOVOJANT SU PVM VENGIMU IR SUKČIAVIMU

2009 m. spalio 21 d. Nr. VA-P-60-12- 18
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 6-ojo audito departamento
direktorės Jolitos Korzunienės
2008-09-25 pavedimą Nr. P-60-12,
6-ojo audito departamento
direktoriaus Rimanto Sanajevo
2009-03-30 pavedimą Nr. P-60-12-2

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Nijolė Norušaitienė (grupės vadovė)
Birutė Giniotienė

Auditas pradėtas 2008-09-25
Auditas baigtas 2009-10-21

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRAUKA

Pridėtinės vertės mokestis – vienas iš svarbiausių Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų šaltinių. Tačiau nesąžiningi mokesčių mokėtojai ieško neteisėtų priemonių, kaip apgaule užvaldyti valstybės turtą – biudžeto pajamas. Taip ribojamos valstybės galimybės vykdyti jai priskirtas funkcijas. Kenkiama ir sąžiningai mokesčius mokančiam verslui, nes jis atsiduria nevienodose konkurencinėse sąlygose su sukčiautojais.

Europos Parlamento apskaičiavimais, sukčiautojams taikant vis išradingesnius PVM vengimo ir sukčiavimo modelius – PVM „karuseles“ ir „grandines“, ES šalys kasmet netenka apie 10 proc. biudžeto PVM pajamų. PVM vengimo ir sukčiavimo problema tampa ypač aktuali ekonominio sunkmečio laikotarpiu, nes valstybės biudžetui žalą daranti šešėlinės ekonomikos dalis dar labiau padidėja. Todėl Valstybės kontrolės 2008 m. valstybinio audito programoje buvo numatyta atlikti valstybinį auditą „Valstybės institucijų priemonės kovojant su PVM vengimu ir sukčiavimu“. Šiuo auditu buvo siekiama įvertinti, ar pakankamai valstybė skiria dėmesio kovai su PVM vengimu ir sukčiavimu, ar Lietuvoje žinomas PVM vengimo mastas ir kokius nuostolius patiria valstybės biudžetas, ar kontrolės ir teisėsaugos institucijų taikomos priemonės, kovojant su PVM vengimu ir sukčiavimu, yra koordinuotos, rezultatyvios ir nukreiptos į valstybei padarytos žalos atlyginimą.

Audito subjektais pasirinkome Valstybinę mokesčių inspekciją prie Finansų ministerijos (toliau – VMI) ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybą prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT). VMI įgyvendina Seimo ir Vyriausybės nuostatas mokesčių administravimo srityje. FNTT įstatyme numatyti uždaviniai – apsaugoti valstybės finansų sistemą nuo nusikalstamo poveikio, atskleisti ir tirti nusikaltimus, kitus teisės pažeidimus finansų sistemai bei su jais susijusius nusikaltimus ir kitus teisės pažeidimus, vykdyti nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų finansų sistemai bei su jais susijusių teisės pažeidimų prevenciją.

Audito metu nustatyta, kad teisės aktai neužkerta kelio fiktyvioms įmonės atsirasti ir egzistuoti, o kontrolės ir teisėsaugos institucijos neturi pakankamai informacijos šių įmonių nusikalstamų veikų prevencijai ir kontrolei vykdyti. Valstybės mastu nėra parengtų bendrų kovos su PVM vengimu ir sukčiavimu priemonių, nėra numatytų tikslų, uždavinių, orientuotų į valstybei padarytos žalos realų atlyginimą. Nepaskirta institucija, atsakinga už statistikos apie valstybei finansiniais nusikaltimais padaromos ir atlyginamos PVM mokestinės žalos rengimą, kaupimą, pokyčių bei tendencijų analizę. Valstybės institucijų atskirai taikomos priemonės nepakankamai koordinuotos ir rezultatyvios. PVM vengimo ir sukčiavimo mastas nežinomas ir neprognozuojamas,

nežinomi dėl to patiriami valstybės PVM pajamų netekimai, todėl valstybės institucijų taikomų priemonių, kovojant su PVM grobstymu, poveikio negalima palyginti su PVM netekimų masto pokyčiais. VMI kontrolės priemonės, kovojant su PVM vengimu ir sukčiavimu, yra nepakankamos. FNTT taikomų priemonių, kovojant su PVM vengimu ir sukčiavimu, poveikis valstybės finansų sistemos apsaugai, valstybei padarytos žalos nustatymui ir atlyginimui taip pat yra nepakankamas. FNTT veiklos ataskaitose nurodyti kovos su PVM vengimu ir sukčiavimu rezultatai nėra patikimi. Statistika, parodanti bendrą valstybės mastu valstybės biudžetui padarytą žalą, grobstant PVM ir realų jos atlyginimą (sugrąžinimą į biudžetą), nerengiama, todėl nežinoma, koks yra tikrasis kovos su PVM vengimu ir sukčiavimu rezultatas.

Audito ataskaitoje Lietuvos Respublikos Vyriausybei rekomendavome parengti kovos su PVM vengimu ir sukčiavimu priemones valstybės mastu, numatyti tikslus, uždavinius, nukreiptus į realų žalos valstybei dėl nesumokėtų PVM mokesčių atlyginimą, užtikrinti centralizuotos duomenų bazės apie akcininkus ir jų pasikeitimus sukūrimą ir parengti priemones įmonių steigimo priežiūros kontrolei stiprinti, siekiant panaikinti prielaidas fiktyvių įmonių atsiradimui ir jų egzistavimui.

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai, siekiant užtikrinti, kad nebūtų vilkinamas baudžiamojo proceso pradėjimas ir būtų užtikrinamas efektyvus nusikalstamų veikų tyrimas, pasiūlėme inicijuoti FNTT prie VRM ir VMI prie FM bendradarbiavimo taisyklių pakeitimus.

Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rekomendavome inicijuoti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo pakeitimus, aiškiai apibrėžiant mokestinio tyrimo paskirtį, taikymo tikslus ir uždavinius bei kuo šis tyrimas skiriasi nuo mokestinio patikrinimo, taip pat trūkumų ir prieštaravimų sąvokas ir kuo jos skiriasi nuo teisės aktų pažeidimų sąvokų, parengti papildomas PVM apskaičiavimo ir sumokėjimo kontrolės ir PVM grąžinimų (įskaitymų) pagrįstumo užtikrinimo priemones.

Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos rekomendavome sukurti sukčiavimų, susijusių su PVM grobstymu, rizikos valdymo sistemą, parengti ilgalaikes sistemines priemones PVM sukčiavimo prevencijai vykdyti; kaupti informaciją, patvirtinančią metinėse veiklos ataskaitose nurodytų duomenų apie išaiškintas mokesčių sumas ir ikiteisminių tyrimų metu fizinių ir juridinių asmenų savo noru atlygintą žalą bei kitų duomenų pagrįstumą.

Tikimės, kad audito ataskaitoje pateiktos rekomendacijos sudarys prielaidas kontrolės ir teisėsaugos institucijoms pasiekti geresnių rezultatų, kovojant su PVM vengimu ir sukčiavimu, o valstybės biudžetas gaus daugiau PVM įplaukų.